

# Når kan du lese pasientens journal?



**Om rettmessig og urettmessig innsyn i pasientjournaler**

*Hensikten med dette heftet er å gi deg som jobber i Sykehuset Østfold, et kort innblikk i det gjeldende regelverket*

*Når kan du egentlig lese en pasientjournal, og når må du la være?*

Hege Gjessing  
Administrerende direktør  
Sykehuset Østfold



# Taushetsplikt er vår yrkesetikk

DET ER EN SELVFØLGE for alle oss som jobber i sykehus at navn og opplysninger om pasientene våre blir igjen på jobb ved arbeidshagens slutt. Vi verner om taushetsplikten vår fordi det handler om pasientens integritet og vår profesjonalitet. Taushetsplikten er en grunnstein i yrkesetikken til alle som jobber i sykehus.

I tillegg til at vi viser respekt for våre medmenneskers integritet og private sfære ivaretar taushetsplikten

flere viktige funksjoner. Å gi fra seg opplysninger om sine mest private forhold er et spørsmål om tillit og trygghet. Har ikke pasienten denne tilliten til oss, risikerer vi at vi ikke får de opplysningene vi trenger for å utføre arbeidet vårt. I verste fall risikerer vi at pasientene oppsøker helsehjelp senere enn nødvendig, eller at de lar være å oppsøke helsehjelp i det hele tatt. Da svikter vi medisinen grunnidéer om å hjelpe alle og å gi så god hjelp som mulig.

Taushetsplikten har sin naturlige forankring i helsefagenes etikk. Samtidig har pasientens personvern et omfattende rettsvern i norsk lov. Det betyr at arbeidsgiver og tilsynsmyndigheter både skal og må reagere om taushetsplikten brytes.

*Selv om man går inn i en journal med de beste intensjoner om å hjelpe eller lære, så kan det være et urettmessig innsyn og lovbrudd.*

## Innsyn i journal

Urettmessig innsyn i journal, bedre kjent som journalsnoking, er forbudt etter norsk lov. Bak forbudet ligger de samme hensynene som begrunner taushetsplikten. Selv om man går inn i en journal med de beste intensjoner om å hjelpe eller lære, så kan det være et urettmessig innsyn og lovbrudd. Reaksjonene på slike lovbrudd spenner fra advarsel til oppsigelse og tap av autorisasjon som helsepersonell.

Journalen er til for å brukes, og er et viktig verktøy for å sikre forsvarlig helsehjelp. Den skal i tillegg ivareta viktige behov som for eksempel læring, undervisning og være kilde til forskning. Journalen skal derfor være lett tilgjengelig når vi trenger den, vi kan trå feil hvis vi ikke kjenner godt nok til lovverket. Når kan du

egentlig lese en pasientjournal, og når må du la være?

Informasjonsteknologien gir lett tilgang til journalopplysninger, og systemene gjør alt vi foretar oss sporbart. Journaler er nå blitt tilgjengelige for pasienter på Helsenorge.no, der finner pasienten også logg over hvem som har lest i journalen.

Hensikten med dette heftet er å gi deg som jobber i Sykehuset Østfold, et kort innblikk i det gjeldende regelverket slik at du kan være trygg på å lese journaldokumenter når du har et rettmessig behov for det, og samtidig vite når du ikke kan.

Hege Gjessing,  
Sarpsborg januar 2021

# Hva sier loven?

Helsepersonell har taushetsplikt. Pasienter skal være trygge på at opplysninger som fremkommer i forbindelse med helsehjelp ikke benyttes i andre sammenhenger og utleveres til eller leses av uvedkommende. Forbudet mot urettmessig innsyn i pasientjournaler har samme formål som taushetsplikten. Sagt på en annen måte: forbudet mot urettmessig innsyn er ment å ytterligere styrke vernet om taushetsbelagte opplysninger. Som helsepersonell skal du følge helsepersonelloven og vi finner bestemmelsene om taushetsplikt i lovens femte kapittel. Hovedregelen om taushetsplikt finner vi i §21:

§21

*Helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell.*

Hovedregelen sier at vi ikke kan dele helseopplysninger, og at vi skal hindre andre adgang til helseopplysninger.

I §21a finner vi forbudet mot smoking. Loven kaller smoking for urettmessig tilegnelse av taushetsbelagte opplysninger.

*Det er forbudt å lese, søke etter eller på annen måte tilegne seg, bruke eller besitte opplysninger som nevnt i § 21 uten at det er begrunnet i helsehjelp til pasienten, administrasjon av slik hjelp eller har særskilt hjemmel i lov eller forskrift.*

§21a

Det sentrale budskapet i bestemmelsen er at helsepersonell og andre sykehusansatte kun skal gjøre oppslag i journal når det er nødvendig for deres arbeid. Det vil si i forbindelse med at det ytes helsehjelp, i forbindelse med kvalitetssikring og internkontroll eller i forbindelse med andre oppgaver som forutsetter journaltilgang. Det vil ikke foreligge tjenstlig behov dersom oppslaget gjøres for å ivareta private behov som for eksempel å slå opp i familiemedlemmers journal for å følge med på behandlingen de mottar, eller av ren nysgjerrighet.

Helt konkret betyr dette blant annet følgende:

*Uten at det foreligger tjenstlig behov skal helsepersonell eller andre sykehusansatte IKKE lese i pasientjournalen til bl.a.*

- 1) familiemedlemmer (foreldre, søsken, ektefelle, barn)
- 2) naboer
- 3) venner og bekjente
- 4) kjendiser og kongelige
- 5) kolleger/medarbeidere

I tillegg til å yte og administrere helsehjelp, kan helsepersonell rettmessig slå opp i journal for en rekke andre formål etter en konkret vurdering. Slike formål kan være:

- Læring
- Undervisning
- Forskning
- Ivaretagelse av meldeplikter
- Opplysninger til samarbeidende personell

## Konsekvenser av urettmessig innsyn

Medarbeidere som urettmessig leser i journaler gjør seg skyldig i lovbrudd. Dette kan få ulike konsekvenser avhengig av alvorlighetsgrad.

- Arbeidsgever kan reagere med advarsel, eller i de mest alvorlige tilfeller oppsigelse.
- Statens helsetilsyn vil overfor autorisert helsepersonell kunne reagere med administrative reaksjoner etter helsepersonelloven, i form av advarsel og i de mest alvorlige saker tap av autorisasjon/lisens.
- Dersom det urettmessige innsynet politianmeldes og det vurderes at det foreligger forsettlig eller grovt uaktsomt lovbrudd, vil også bot eller fengsel kunne være en aktuell reaksjon.



## Hva gjør du om du ved en feil har fått urettmessig innsyn i en journal?

*Urettmessig innsyn i journalopplysninger meldes som avvik i Synergi og/eller snakk med din nærmeste leder.*

# Refleksjonsoppgaver

1

Du er lege og nærmeste pårørende til din bror som er innlagt i sykehuset. For å ivareta din bror ønsker du å følge med på behandlingen han får ved lese journalen. Kan du det?

*Så lenge du ikke deltar i helsehjelpen av din bror, er du kun pårørende. Da har du ikke rett til å gjøre oppslag i journalen. Dette gjelder uansett hva slags personlig eller familær relasjon du har til pasienten.*

2

Broren din sier at han var litt ør under legevisitten tidligere på dagen og er usikker på hva slags undersøkelser han skulle til neste dag. Han gir deg samtykke til å sjekke journalen slik at han kan være forberedt. Hva gjør du? *Broren din har gitt deg samtykke til å få innsyn i taushetsbelagt informasjon, men i denne situasjonen er du pårørende og det foreligger det ikke et tjenstlig behov for å åpne journalen. Du er dermed avhengig av at noen med ansvar for pasienten henter ut opplysningene for deg. Men hvis broren din er inne på helsenorge.no og viser deg journalen, kan du lese i den.*



3

Naboen din skal operere kneet på SØ. Hun er fast bestemt på at hun på sist konsultasjon fikk vite at hun skulle inn om åtte uker. Nå er det gått 10 uker uten at hun har hørt noe. Hun ber deg om å sjekke journalen for se om sykehuset har glemt henne. Hva gjør du? *Det er et behov for å administrere og evt. kvalitetssikre sykehusets helsehjelp til din nabo. Så lenge du ikke har ansvar for naboen din som pasient, kan du likevel ikke gå inn i naboens journal. Du må be naboen kontakte sykehuset selv, eller du kan be ansvarlig enhet om å kontakte pasienten for å gi en status for ventetid.*

4

Du har behandlet en pasient i akuttmottaket. Når pasienten er avklart sendes han videre for behandling hos spesialist i et fagspesifikt døgnområde. Som første behandler av pasienten hadde du ulike teorier om hva som burde være den beste videre behandlingsplan for pasienten. Du tenker at det hadde vært nyttig å vite hvilke valg spesialisten gjorde når pasienten kom til døgnområdet. *Å hente ut informasjon til bruk i læring er en rettmessig grunn til innsyn i journal. Du har kun anledning til å se journalopplysninger fra det forløpet du selv har vært en del av.*

5

Du er som leder i sykehuset bekymret for en av medarbeiderne du har personalansvar for, og vet at vedkommende er pasient i sykehuset. Kan du slå opp i medarbeiderens journal for å få mer informasjon om helsesituasjonen? *Nei, selv om leder ønsker informasjon for å ivareta medarbeideren foreligger det ikke tjenstlig behov for oppslag i journal.*

6

Du er som forelder bekymret for din tidligere ektefelles omsorgsevne for deres felles barn, som er pasient i bup. Har du da rett til å gjøre oppslag i ditt barns journal for å finne ut mer om barnets omsorgssituasjon? *Nei. I denne situasjonen er du pårørende, og må be om innsyn på samme måte som andre pårørende.*

7

Du er som ortoped behandler for en pasient. I journalen ser du at pasienten tidligere har vært behandlet i andre avdelinger i sykehuset. Har du anledning til å lese journalnotatene fra disse forløpene? *Ja, dersom du konkret vurderer at informasjon om den tidligere helsehjelpen kan være nødvendig for helsehjelpen du nå skal gi.*

## Vil du vite mer?

I Helsedirektoratets rundskriv «[Helsepersonelloven med kommentarer](#)» finner du mer informasjon om både **§ 21a** og andre bestemmelser i helsepersonelloven.

<https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/helsepersonelloven-med-kommentarer/taushetsplikt-og-opplysningsrett>

